

Verslag informatieve sessie vriendschapsrelatie China-provincie Utrecht	
Datum:	Woensdag 22-01-2020
Locatie:	Commissiekamer
Sprekers:	7 sprekers (oud ambassadeur en consul generaal namens NL in China en provincie Guangdong, Amnesty International, Friso Smit (USP) en 4 bedrijven die mee zijn geweest op de handelsmissie)

1ste spreker: Ed Kronenburg (oud-ambassadeur in China)

- In 1949 erkent Nederland het China en sinds 1972 hebben we betrekkingen met het land. Wat uiteindelijk heeft geresulteerd in een ambassadeur en meerdere consulaten en 5 NBSO's (interessant voor handel).
- Een ambassade of consulaat is een vooruitgeschoven post, die economisch en consulaire werk doen. Ze houden tevens bij wat het land doet en wat de relatie is tussen China en andere landen is (ook met NL).
- Ook mensenrechten komen uitgebreid aan de orde, in een breed palet aan onderwerpen: positie van vrouwen, ontwikkelingen in onderwijs en dergelijken.
- Mensenrechtendialoog vindt sowieso één keer per jaar plaats. En daarnaast wordt het onderwerp ook bij ieder bezoek aangesneden. Medewerkers van de ambassade bereiden deze gesprekken voor. Dat gebeurt in samenwerking met Europese of andere landen. Je hebt elkaar in zo'n context nodig. Dat is een deel van het werk.
- Er wordt ook veel werk op economisch gebied verricht op consulaten en ambassades. Ze zijn goed geïnformeerd over de economische ontwikkelingen. Ook voedselveiligheid is belangrijk en NL staat daar in China om bekend. China is een belangrijke speler voor klimaat, hier kunnen veel samenwerkingsinitiatieven uit voortkomen. Volksgezondheid is ook een belangrijk onderdeel. Over het algemeen is er uit China veel belangstelling in Nederland. Ze willen graag leren van ons.
- Nederland kan dus over een breed palet samenwerken met China. Dat vertaalt zich in veel bezoeken naar China over en weer.
- Je kunt in deze relatie regelmatig de mensenrechten aansnijden.

2de spreker: Stijn Deklerck (Amnesty international)

- Mensenrechten zijn juridische verplichtingen. China heeft veel van deze verdragen ondertekend en zich zo aan die verplichtingen verbonden. China komt deze niet na en schaad ze op grote schaal.
- Onder de huidige president reageert China steeds agressiever tegen kritiek. Ook gaat het land steeds slechter om met zijn mensenrechten.
- China breidt stelselmatig haar macht uit en verstevigt zo haar macht op de multilaterale machten zoals bijvoorbeeld de VN.
- Het land wil de invloed vergroten middels een groot mediaoffensief. Hiermee schenden zij democratische wetten en stelsels.
- Chinese studenten in NL worden stevig in de gaten gehouden.
- In de China-strategie die het Kabinet in het voorjaar van 2019 heeft uitgegeven, zijn veel van deze benoemd.
- Steden en provincies hebben een belangrijke plek in de relatie met China. Het effectief omgaan met deze relatie vraagt een integrale aanpak.
- Amnesty International spreekt zich niet uit over onderhouden van relatie tussen de provincie Utrecht en China. Belangrijk voor onze organisatie is dat de mensenrechten een actief onderwerp zijn in de vriendschapsrelatie.
- Utrecht heeft met zijn 25-jarige relatie wellicht meer invloed dan anderen.
- China zal het benoemen van mensenrechten door de provincie enkel serieus nemen als dit continu terugkomt. Centraal stellen van mensenrechten tijdens afgemeten momenten is dan niet genoeg.
- Er dient ook aandacht te zijn voor hoog innovatieve en technische ontwikkelingen. Maatschappelijk ondernemen is hierbij belangrijk. Het gaat dan verder dan alleen over mensenrechten.
- Bespreek ook de problematiek in gebieden buiten de provincie Guangdong.
- Zorg voor een continu gesprek over de mensenrechten en niet alleen op afgesproken momenten. We bepleiten een aanpak die zowel constructief als actief is.
- TIP: plan als ze in Nederland zijn ook gesprekken in met organisaties hier die kunnen laten zien hoe het ook kan qua mensenrechten.

3de spreker: Marjo Crompvoets (oud-consulgeneraal in Guangzhou [Guangdong provincie]) :

- Guangdong is de belangrijkste provincie van China en er wonen 110 miljoen mensen. In de delta (economische hart) is dit alleen al 70 miljoen.
- Aantal private bedrijven is hier veel hoger dan in andere gebieden van China.
- Guangzhou (14,9 miljoen inwoners) en Shenzhen (10,4 miljoen inwoners en snelst groeiende stad in de wereld). Beide steden in deze provincie vallen binnen de top 5 van megasteden in China.
- Vooral door instroom van armere mensen uit omliggende provincies groeit dit gebied snel qua inwoners.
- Zo is de provincie Guangdong verantwoordelijk voor 36% van totale Chinese export. Beslaat het BNP meer dan 1.15 triljoen euro (Bbp van 10.370 euro).
- De afgelopen 10 jaar is de economie met ongeveer 7,5 % per jaar gegroeid.
- De provincie Guangdong is ongeveer 4,5 keer zo groot als Nederland.
- Het gebied werd als testgebied gebruikt voor het 'open deur beleid'. Dit was de start van de extreme economische groei van de regio en zorgde voor de verandering in de fabriek van de wereld. Guangdong heeft dit omarmd.
- Tussen 2015-2018 richtte de provincie zich steeds meer op productie voor de binnenlandse markt.
- Het wordt gezien als de Silicone Valley van Azië. Zo vindt bijvoorbeeld 70% van de drone-productie hier plaats. Veel hardware komt er vandaan en het heeft daarom een grote aantrekkingskracht op startups (ook uit Europa) die daarom daar een kantoor openen.
- De president Xi Jin Ping wil een full-opening-up van de provincie Guangdong.
- 'De bergen zijn hoog en de keizer is ver': Guangdong heeft veruit meeste arbeidsprotesten alle Chinese regio's. Het aantal veiligheidsmensen ligt in deze provincie erg hoog. China vertrouwt het niet en wil de provincie goed in de gaten houden (Guangdong is een testgebied zoals eerder benoemd).
- De aandacht van het Consulaat ligt vooral op de economische groei en verstandhouding. Maar ze doet ook dingen op het gebied van cultuur en de LGBT gemeenschap.
- De provincie Guangdong en de provincie Utrecht:
  - 25 jaar relatie (sinds 1995)
  - Er vinden jaarlijkse handelsbezoeken plaats heen en weer
  - Ook NL overheid heeft de regio afgelopen 5 jaar 2 keer bezocht (MP Rutte in 2015 en 2019)
  - Gouverneur Ma Xingrui heeft aangegeven in 2020 naar NL en speciaal Utrecht te komen.
  - De vriendschapsrelatie is belangrijk voor de provincie Guangdong. Ze onderhouden zo contact met de buitenwereld.
- De Rotterdamse haven heeft nu ook een relatie met Guangdong en Shengzhen.

4de spreker: Friso Smit (USP)

- USP telt: 120 organisaties, 27.000 banen, 51.000 studenten
- Het streven is 'Healthy people in a healthy environment working on a healthy economy'
- Voorbeeld van meerwaarde vriendschapsband: een Chinees bedrijf dat recent heeft aangegeven naar Utrecht te willen komen kan ons helpen met de ontwikkeling van zeer dunne zonnepanelen die we kunnen integreren in gebouwen en geluidswallen.
- One Health: reducing the burden of emerging infectious disease.
- Organized technology: predictive diagnostics for precision medicine. Medicijnen testen in weefsels van mensen.
  - China is hier erg in geïnteresseerd. Het Hubrecht Instituut was mee op de missie ter bevordering van de gezondheidszorg daar. Veel belovende ontwikkeling.
- Regeneratieve medicijnen Utrecht: bio-printing (3d printen). Weefsels maken van patiëntmateriaal en die terugplaatsen in het lichaam. Zeer interessant voor China omdat zij ook te maken krijgen met een extreme vergrijzingsgolf.
- Daarom is vriendschapsrelatie met China belangrijk:
  - Kennisuitwisseling: betere oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen.
  - Talent: Betere kennisbenutting,
  - Markt: grote Chinese afzetmarkt voor onze producten,
  - Gezondheid: kunnen ons helpen met specifiek ontwikkelingen op dit vlak en wij hun.
  - Reputatie: we kunnen Utrecht als internationaal erkende HUB presenteren in de grootste afzetmarkt van de wereld en
  - Investerings: we kunnen zoeken naar buitenlandse investeringen in onze economie.

5de spreker: Egbert Boerma (rector Corderius college) Deelnemer aan de recente handelsmissie

- Wat is de connectie tussen een handelsmissie en onderwijs?
  - Twee belangen: ontwikkeling leerlingen en docenten en stichting leapy (robot wagentje ontwikkeld door leerlingen op deze school).
  - Daarnaast wordt er op deze school les gegeven over China en Chinese taal.

- Het Corderius college is een christelijke school Met MAVO, HAVO, VWO en Gymnasium.
- Waarom zijn zij meegegaan?
  - Onderwijs is de basis van elke samenleving.
  - Om jonge mensen meer te ontwikkelen.
  - Zorgen dat de wereld wat dichterbij komt.
  - Hierbij is noodzakelijk dat je zorgt voor een realistische toekomstvisie .
- Wat heeft de missie gebracht?
  - Enthousiasme deelnemers .
  - Kennismaking met het bedrijfsleven uit de provincie Utrecht.
    - Hier is wordt gewerkt aan een eventuele samenwerking tussen bedrijf en school.
  - Contacten onderling tussen schoolleiders en leerlingen.
  - Inzicht in de positie van het Nederlands onderwijs en waar wij en zij staan.
  - Besef urgentie: 'in China gebeurt het'.
- Dilemma's
  - De afstand die je af moet leggen is groot en daarmee belast je het milieu.
  - Hoge kosten voor de school en de ouders van kinderen die meegaan.
  - De problematiek rondom de mensenrechten die niet worden nageleefd in China.
- Wat is het vervolg aan dit verhaal:
  - We willen de vakken technologie en robotica een boost geven.
  - We gaan met twee Chinese scholen een uitwisseling regelen.
  - We willen een peer-to-peer relatie ontwikkelen.
  - We willen dat elke leerling (MAVO, HAVO, VWO en Gymnasium) hier iets mee kan doen.

6de spreker: Frans Frielink (ex Vice President Business development Qorvo) Deelnemer aan de recente handelsmissie

- Kenmerken markt: verschillende markten vragen verschillende business development benaderingen.
- Bedrijven in China worden zeer hiërarchisch gestuurd (top down). Dit gebeurt voornamelijk vanuit de overheid. Overheid heeft een grote invloed op de bedrijven, en neemt deel in grote beslissingen.
- Dan nog de cultuur in Azië in het algemeen. Er worden voornamelijk en het liefst zaken gedaan met vrienden/relaties (het vertrouwens netwerk).
- De relatie met de Chinese markt en investeerders is gelegd via handelsmissies en vriendschapsrelaties. Ook vanuit provincie Utrecht is dit belangrijk geweest.
- Bedrijfsspecifieke voorbeelden: Agreement met China unicom (IoT), ze hebben meerder gesprekken gehad met presidenten en bestuursvoorzitters van grote Chinese IT bedrijven, ze hebben Joint venture besprekingen gehad op hoog niveau, belangrijke contract kunnen sluiten en etc.
- Conclusie volgens het bedrijf:
  - Zonder overheidsnetwerk hadden wij nu niet zo een goede relatie gehad tussen China en Nederland.
  - Het is namelijk zeer moeilijk om de Chinese markt succesvol te bereiken en het is al helemaal moeilijk om daar dan iets te ontwikkelen.
  - De relatie is van groot belang. Vooral voor uitbreiden business netwerk tussen beiden markten.
- Politieke en culturele verschillen zullen er altijd zijn en blijven. We kunnen van elkaar leren. Zij van ons en wij van hun.

7de spreker: Maurits T. van Hoogevest (founder Boom Builds) Deelnemer aan recente handelsmissie

- Ze wilde breder kijken om kennis en innovatie op te doen. Ze hadden al veel vooronderzoek gedaan. Maar op Chinese websites achter je bureau kom je niet ver. Zonder deze handelsmissie waren ze dus niet ver gekomen. De provincie en de handelsmissie hielpen hier goed bij.
- Resultaat: een geluidswal met zonnepanelen is wellicht mogelijk doordat we kennis uit China kunnen krijgen. Dit was een bijvangst uit de handelsmissie.
- Utrecht heeft geluk. Provincie Utrecht heeft met de provincie Guangdong een goede kaart getrokken. Het is echt het Silicon Valley van China.
- Het is waardevol omdat het een relatie van 25 jaar is. We hadden het idee dat we echt serieus werden genomen. Dit komt naar hun idee door de band die je hebt opgebouwd.
- Vlog verslag van de handelsmissie. Kun je vinden op LinkedIn-pagina dhr. Van Hoogevest.
- Filmpje wordt afgespeeld van handelsmissie naar Guangdong.

Gestelde vragen met antwoorden:

1. Vraag aan Amnesty International: Is het ook belangrijk als ze hier komen om de overtredingen in NL aan de kaak te stellen. We hebben gelijkenissen op sommige gebieden van mensenrechtenschending.
  - a. Integrale aanpak is ook aanpak waarbij je zelf de lessen navolgt die je een andere duidelijk maakt. Mensenrechtendialoog met China over hun problemen kan daar goede aanvulling krijgen van problematiek in NL. Vergelijken wat beiden provincies hebben gedaan voor de mensenrechten. Maak benchmarks hiervoor. Dat NL Oeigoeren bijvoorbeeld vragen kunnen stellen aan gouverneur van Guangdong. Zo laat je zien dat je het echt belangrijk vindt.
2. Vraag aan ambassadeur en consul generaal: hebben we voor handelsmissie echt vriendschapsbanden nodig?
  - a. Handelsmissie kan natuurlijk altijd. Dat gebeurt ook heel veel. Grote maar is alleen dat een vriendschapsrelatie voor de Chinese partners erg bijzonder is. De overheid daar geeft steun om dan bijzondere bedrijven naar voren te schuiven. Je hebt een veel grotere kans om op goed niveau binnen te komen. Vriendschapsrelatie opzeggen en alleen met handelsmissie komen: Ik zou dat niet doen. Het is een ontzettend belangrijke provincie. Dat kan effecten hebben.
3. Vraag aan ambassadeur en consul generaal: Oeigoeren: denk je dat China openheid van zaken geeft als NL hier over wil praten?
  - a. Wat er precies gebeurt is niet altijd makkelijk te achterhalen. NL mensen van ambassade zijn die kant op gestuurd. Om beeld te krijgen van de situatie. NL journalisten zijn daar ook geweest dus het beeld van die regio is redelijk scherp. Je wil dat je boodschap overkomt en dat vergt investeren.
4. Vraag aan ambassadeur en consul generaal: Misbruikt China mensenrechten omdat het economisch goed gaat?
  - a. Nee, je kunt niet in het algemeen zeggen dat iedereen wordt onderdrukt. Er worden wel veel camera's gebruikt maar onderdrukking is specifiek.
5. Is het niet zo dat ook China bedenkt en alleen kijkt naar de economische kanten van het verhaal?
  - a. je moet nooit uit het oog verliezen dat de Chinese overheid enorm betrokken is bij de economie. Als je in bepaalde provincie de zaak onder de aandacht wilt brengen, moet je de Chinese overheid erbij betrekken. In China zijn relaties belangrijk! Je onderhoud een relatie. Zo gaat dat in China.
6. Vraag aan een bedrijf en ambassadeur: Hoe zit het met het spionage gevaar vanuit China:
  - a. Er wordt een eigen voorbeeld toegelicht waar de Amerikanen hetzelfde deden als waar de Chinezen nu van worden verdacht. Amerika is naar zijn idee gevaarlijker met spionage dan de Chinezen. Je moet sowieso altijd opletten overal op de wereld en zorgen dat je je spullen bij je houdt.
7. Vraag aan ambassadeur en deelnemers handelsmissie: Hoe gaat het met het bespreken van mensenrechten tijdens zo'n missie:
  - a. Wanneer en hoe ter spraken brengen is inderdaad moeilijk. Het hangt erg sterk van de onderwerpen af. Je moet dit goed plannen. Je doet dit vaak als je met elkaar zit in een kleine groep. Het is bijna altijd vast onderdeel van de agenda. Er zijn ook contacten met mensen die zich actief bezig houden met mensenrechten.
  - b. We kunnen door de contacten die gelegd zijn mensen daar een andere visie laten zien. Uitwisselen van visies.
8. Vraag aan Consul generaal: De Chinese overheid kan ambassade hier wel sluiten omdat de NL'ers hun belangen zo goed verdedigen.... Waaruit blijkt dat ze luisteren? Te veel juichend verhaal? Geopolitieke vraagstukken?:
  - a. Op dit moment is er een China notitie uitgekomen, dit markeert een wezenlijke verandering. "Open waar het kan, beschermend waar het moet". Ook op EU niveau discussie over wat we willen met China. China als systeemrivaal is slecht gevallen in China.
  - b. We hebben onvoldoende in de gaten gehad dat China zo'n gigantische economische en politieke macht is geworden (sinds de laatste 8 jaar). Daarom nu ogen open en hebben we maatregelen getroffen. Mark Rutte brengt deze punten ook op bij Chinese president. Zorgen dat het ook gebeurt kan NL niet alleen, hier ook EU voor nodig.
  - c. De beleidsnotitie is er. Sommige dingen zeg je beter op private momenten, sommige op publieke. Amnesty International is voorstander van beide. NL is belangrijk voor China. Soms werkt kritiek wel. Vb. Angela Merkels publieke opstelling (is anders dan gedeputeerde EZ PU).
9. Vraag aan Amnesty: Wat kunnen we zelf doen als de gouverneur van Guangdong deze kant op komt?
  - a. Onze Nederlandse waarden verder uitdragen. Dus als gouverneur naar hier komt, plan dan ook een publiek debat in met maatschappelijke organisaties zodat zij vragen kunnen stellen. Niet spelen volgens Chinese spelregels.
10. Vraag aan ambassadeur: Zijn er alleen maar economische doelen tijdens een missie. Zo klinkt het wel namelijk:

- a. Als we gaan schreeuwen dan bereiken we vrij weinig. Willen we dat er geluisterd word? Dan zullen we dit goed doordacht moeten brengen.
11. Zijn er ook opmerkingen vanuit hun naar ons:
  - a. ja zeker, maar die zijn er ook vanuit andere landen. Wiet en abortus enz.
12. Vraag aan gedeputeerde Strijk: bent u het er mee eens om iets aan de gouverneur te laten zien hoe wij Oeigoeren uitnodigen om daar mee in gesprek te gaan.
  - a. Vraag is niet voor nu. GS moet standpunt nog bepalen.
13. Vraag aan de deelnemers: Hebben jullie iets gezien van de mensenrechten:
  - a. Ze geven aan dat ze zelf met relaties gesproken hebben over de mensenrechten. Hierdoor heb je een soort van invloed.
14. Vraag aan school: Ziet u ook de mogelijkheid om daar meer scholen bij betrekken?
  - a. Als er nou een sector is waar gelijkheid geldt dan is dat het onderwijs. Daar gaat het ook echt om het gesprek. Wellicht grotere rol voor onderwijs in volgende handelsmissie.

Afsluiting Robert Strijk:

- Dit is eerste stap in proces van met elkaar verder praten over vriendschapsverdrag.
- Dank aan de deelnemers.
- Ik wil in maart met een voorstel komen richting de Staten van hoe we willen omgaan met de relatie met Guangdong.